„Een hoog vertrek".

> En de Heere zal een hoog vertrek zijn voor den verdrukte; een hoog vertrek in tijden van benauwdheid.
>
> Psalm 9: 10.

„De Heere een hoog vertrek in tijden van benauwdheid". Wat ligt in dit heel de Psalmen door telkens terugkeerend woord?

„Vertrek" heeft nu de beteekenis van een kamer, van een lokaal, zoodat „hoog vertrek" in dien zien opgevat, beteekenen zou een kamer op een der hoogere verdiepingen van het huis.

Maar aan die enge opvatting van thans is het woord „vertrek" niet gebonden. Het beteekent in het algemeen: een plaats waarin men zich terugtrekt, waarin men verblijven, waarin men het uithouden kan. En raadpleegt men de taal waarin David zijn psalmen zong, en vraagt men, wat in die taal de zin was van het woord, dat onze overzetters door „hoog vertrek" vertaald hebben, dan blijkt het in elken zin een plaats aan te duiden zóó in de hoogte, dat men er niet meer kon worden aangevallen.

„Hoog vertrek" is de hoogste plek boven op den muur of borstwering van een vesting. Het is de hoogste plek op het huis, waar geen trap meer heenleidt, en waar niemand u meer vervolgen kan. Het is, en dat was zijn oorspronkelijkste zin, het is, wat de Transvalers zouden noemen, een hoog, ongenaakbaar kopje, bovenop een rotspunt, of bergrug.

Dat we hier op het Tranvaalsche spraakgebruik wijzen, ligt voor de hand.

David, die ons de beste Psalmen voorzong, heeft een reeks van jaren geheel soortgelijken oorlog met de troepen van Saul gevoerd, als de helden van Transvaal zoo keer op keer tegen Engelands soudeniers bestonden.

Hij hield die worsteling jaren lang uit, met een kleine bende medestanders tegenover een overmoedigen en overmachtigen vijand. Maar hij voerde dien krijg in het rotsachtig gedeelte van Juda's bergland. En hij wist den ongelijken krijg daarom zoo lang vol te houden, omdat hij de hooge rotsachtige gedeelten van Juda's bergen, en de steilten die er heen voerden, nauwkeurig kende.

Kon hij het dan in de laagte niet volhouden, dan trok hij zich in allerijl naar één van die steile kopjes terug, waarheen Sauls krijgers hem niet volgen konden. En daar in die hooge oorden, in die hooge plaatsen, op die hooge rotspunten genoot hij dan weer het rustig en heerlijk gevoel van veiligheid.

Daar kon niemand bij hem. Daar kon niemand hem volgen. Daar was hij tegen elken aanval beveiligd. Dat was dan zijn „hoog vertrek".

En om nu uit te drukken, dat de sterkte zijner zielsrust op het diepst genomen nooit in het schepsel, maar altoos in zijn God was, daarom kwam David er telkens weer op terug, dat zijn *„hoog vertrek"* ten slotte altoos was *in den Heere zijn God.*

Het komt ook wel anders in de Psalmen voor. Niet dat God zelf het „hoog vertrek" is, maar dat „de God Jacobs u in een hoog vertrek zetten moge", of als bede: „Uw heil, o God, zette mij in een hoog vertrek"; of in de betuiging: „De rechtvaardige zal in een hoog vertrek gesteld geworden."

Maar het diepst toch gaat de gedachte, als de vrome niet meer jubelt in een „hoog vertrek", *waarin* God hem zet, maar als hij in *God zelven* zijn hoog vertrek gevonden heeft, en nu, in die veilige heerlijkheid rustende, van uit zijn God stil en plechtig nederziet, op wat eerst zijn ziel poogde te bestormen.

Het eerste, als God u in een hoog vertrek *zet*, beteekent nog alleen maar, dat de onrust van het hart voor veilige ruste week, en dat ge dit Gode dankbaar toebrengt.

Maar als God zelf u tot een hoog vertrek is geworden, hebt ge uit de woeling en worsteling u in de tente, en als onder de vleugels des Heeren teruggetrokken, en is er weer zalige genieting van de gemeenschap met het Eeuwige Wezen zelf.

Het is dan bij u tot het besef gekomen, dat de hulpe Gods en de ondersteuning van uw God, nog slechts een stukske der zake is, en dat de volheid eerst dán komt, als ge van de *hulpe* Gods tot *God zelven* opklimt, en in Hem u geborgen voelt.

Op tweeërlei wijs is het dan tot innige verdieping bij gekomen.

Ge zijt van de uitwendige zijde van uw leed tot den wortel van uw leed in de diepte uwer ziele afgedaald. En evenzoo zijt ge dan van de uitwendige zijde van de hulpe Gods tot de Bron van uw vertroosting in den Almachtige zelven opgeklommen.

En dat niet in valschen mystieken zin, alsof onze ziel in de Wezenheid Gods kon indringen. Dat kan het schepsel nooit. En zich dat toch in te beelden is zondige vermetelheid.

Neen, het in God geborgen zijn, is geborgen zijn in de *openbaring* van Gods Wezen, in wat de Schrift *zijn Naam* noemt. Zooals ze zegt: „De Naam des Heeren is een sterke toren."

Het is alzoo een zich terugtrekken in de deugden, in de erbarmingen, in de uitstralingen Gods.

Zoo ook zeggen we, dat een lelie des velds in de zon bloeit, niet alsof ze daarmeê in het *wezen* van de zon, maar zoo dat ze in de koesterende *uitstraling* van de zon gezet is.

En in dien zin nu heeft in God zijn hoog vertrek gevonden, niet wie, wat geen schepsel kan of mag, in het Wezen zelf van den Eeuwige is ingedrongen, maar wie geheel opgenomen is in de heerlijke volheid der uitstralingen van Gods deugden en vertroostingen.

Maar het beeld blijft daarom zijn volle rijke beteekenis behouden.

„In tijden van benauwdheden" voelt de ziel zich aangevallen. Ze heeft een pijnlijk angstige gewaarwording van vervolgd en achtervolgd te worden. Ze staat bloot aan rusteloose bestrijdingen. Ze voelt dat ze *gezocht* wordt, en dat het er om te doen is, om haar krachteloos te maken, te ontzenuwen en te ontwrichten. Ze wankelt. Ze kan niet meer. Donkerheid verduistert haar den blik.

Dat is dan niet gewone angst, waartegenover ze *moed*, het is niet de gewone vreeze, waartegenover ze *onverschrokkenheid* kan zetten.

Dat kan nog wel, als ze in worsteling komt met menschen, met personen, met vijanden van vleesch en bloed. Maar heel anders wordt het, als de benauwdheid der ziel opkomt uit zielsverdriet, uit bittere zielesmart, uit een wonde in het hart die bloeden blijft, uit wat innerlijk ons geheele wezen schokt en van zijn vastigheid berooft.

Dan toch voelt men zich als aangevallen door een verborgen macht. Door een macht van heimwee en droefenisse. Het wordt een innerlijk verkwijnen. En als men dan merkt dat men niet meer kan, en dat het ons overweldigt, en dat er in dien strijd geen geweer is, dan is het of helsche machten, of demonische aanvallers onze ziel vervolgen. En dat doet haar struikelen, vervult haar met doodelijke benauwdheid.

En zeg nu niet, dat dit mystieke inbeeldingen zijn.

God zelf noemt in zijn Woord „de Dood" een vijand, Jezus bestraft de ziekte, en de apostel betuigt ons, dat we den strijd *niet* hebben met vleesch en bloed, d. i. met wat menschen ons aandoen, maar met de geheimzinnige verdervende macht, die uit geestelijke boosheden in de lucht ons toekomt.

Dat zou nu niet zijn, indien ge *buiten* zonde stondt, en dus een ondoordringbaar schild tegen die demonische bestrijding kondt opheffen.

Maar dat *is* niet zoo. Dat is zoo bij *niemand*. En als in tijden van epidemie of bloedvergieting in den oorlog, een ieder weer naar de kerk loopt, die er anders nooit kwam, dan is dat alleen, omdat wezenlijke zielsbenauwdheid altoos onze zonde weer wakker roept, de diep smartelijke bevinding en erkentenis van onze zonde weer opeens luide roepen doet in ons hart, en daardoor den band aan het trillen brengt, die in ons verleden en in ons bewustzijn ons zoo bitterlijk nog aan de demonische macht blijkt te binden.

En langs dien weg van ons eigen zelfverwijt komt dan de benauwdheid tot haar demonisch karakter.

Daarin wortelt dan dat beklemd, angstig gevoel van heimelijk vervolgd, gezocht, en aangevallen te zijn.

Natuurlijk verschilt dit in graad bij den één en bij den ander. Ook weet de één er zich rekenschap van te geven, terwijl de ander niet verstaat, wat er in hem omgaat.

De smart wordt dan, wat men ook wel noemt, *lyrisch*. Dat wil zeggen, eigen ramp of leed of ongeval lost zich op in gewaarwording, dat het lijden der wereld, dat de wee die uit den vloek opkomt, dat de storm van menschelijke ellende nu ook op ons aandringt, en ook onze ziel poogt te ontzetten.

Dat geeft wat men in zulke dagen noemt dat bange en weeë, waar geen naam voor is, en dat als een vloed onder ons komt, ons optilt van onzen levensbodem, en ons ten speelbal overgeeft aan de vlijmendste gewaarwordingen. Gewaarwordingen die ge niet van u kunt zetten, waar ge geen meester over zijt, en die u telkens verrassen wat ge ook doet om ze te ontvluchten.

En tegenover die golven van smart en tegenover die baren van het weeë, die dan over onze ziel gaan, komt nu uit het door God vertrooste hart de heerlijke bekentenis, dat „God een hoog vertrek is in zulke tijden van benauwdheid".

Zeker, de Heere *steunt* ook, en Hij *verzacht* het leed op, o, zoo teedere wijze en met zoo diep ontfermend Goddelijk mededoogen. Ongedacht bloeit er een roos voor u in de woestijn, een lelie in de dorre plaatsen.

Maar dat is *hulpe* tegen de *uitwendige* zijde van het leed, en tegen uw rechtstreeks persoonlijke smarte.

Maar wat hier bedoeld wordt is nog heel iets anders.

Het vermeestert u op het oogenblik, dat die geheimzinnige golf van het demonische der gemeene ellende breekt op uw vermoeide borst, en als in de gebroken golf uw eigen persoonlijke zonde tegen u aandrijft.

Dan helpt geen troost, dan redt u geen hulpe, dan kan geen steun u ophouden.

Dan is er maar één uitweg.

Dan moet tegenover dien golfslag van vloek en dood, Godzelf als de Bron van het leven en de Springader van eeuwige vreugde uw ziel in zich opnemen.

En *dit* is het wat David ervoer, en wat ieder ervaart als hij zeggen mag: *In God is mijn hoog vertrek.*

Amsterdam, 3 November 1899.

De taak der toekomst.

I.

De kerk van Christus verbeurt haar invloed op het zijn en op het bewustzijn der buiten haar staande wereld nooit anders dan door eigen schuld.

Dit geldt van alle institutaire kerken; ook ten onzent; en van de zuiverst geïnstitueerde (d. i. Gereformeerde) kerken nog het sterkst.

Zoo stonden de Gereformeerde kerken ten onzent gansch invloedloos en machteloos op het oogenblik, dat de storm van 1789 losbrak. Zoo zijn de bewegingen van 1830 en 1848 zijdelings bij haar kerkportaal voorbijgegaan. En zoo staan ook de beste Gereformeerde kerken ten onzent sprakeloos en weerloos tegenover de socialistische bewegingen die thans de maatschappij, en tegenover de materialistische woelingen die thans de geestenwereld van het hoogere aftrekken.

Er is wel een zwak besef van roeping ook voor het wereldleven, en nog onlangs besloot de Synode te Groningen een getuigenis tegen roepende zonden, en zooveel meer, te doen uitgaan. Maar wat vroom bedoelen en ernstig pogen hierin ook uitkwam, het maakt op de wereld geen anderen dan den tragischen indruk van het meer reutelen dan brullen van den tandeloozen leeuw.

Hiermede is natuurlijk de zegen verheeld noch onderschat, dien het kerkelijk leven onder tucht en goede belijdenis voor het geestelijk leven van Gods kinderen, en voor de zedelijke sterking van hun gezin en hun geslacht, én aldoor én in toenemende mate voelbaar maakt.

Binnen de wanden onzer kerken knielen we in stillen dank voor onzen God neder, en mengen liefde en lof op zijn altaar. En bij dat altaar genieten we een gezuiverd en geheiligd leven, dat niet ónze hand ons verwierf, maar dat God ons in zijn ontferming schonk.

Zij die, hoezeer van Gereformeerden huize, nog buiten de legerplaats omzwerven, weten niet en verstaan niet, wat ze door hun verwijdering van ons derven. Zelfs vreemdelingen, die van onze kerkelijke toestanden kennis namen, prijzen onze Gereformeerde kerken als zeldzaam gelukkig en voorspoedig.

Niets staat onder ons aan het nauwer aantrekken van den broederband in den weg, en, wat kleine verschillen er ook mogen opduiken, en wat ongelouterd woord ook soms uit de te haastige pen vloeie, nauwelijks brengt ge de broederen uit alle oorden des lands saam, of, als de één den ander niet met zijn pen nakrast, maar dankbaar in het broederoog staart, leeft er een onderling vertrouwen op, dat het hart verkwikt.

Wat dan samenbindt is niet een geest van kameraadschap, en geen clericale zoen, maar het heerlijk besef van in Christus één, des eeuwigen levens deelachtig, en tot de zuivere belijdenis gekomen te zijn.

Niemand versta dus dit ons woord, alsof we de onschatbare voorrechten die we aan ons gezuiverd kerkelijk leven danken, op minderen prijs zouden stellen, of ook in zekere moedeloosheid ons schikken zouden in het onvermijdelijke.

De vraag die alleen bij ons oprees, en die we voor aller consciëntie wenschen te leggen, is, of het bewustzijn van onze hooge roeping voor de toekomst, met het oog op de wereld buiten onze kerken, wel klaar en luide genoeg in de verschillende kringen van onze kerken spreekt.

Dit stemt toch elk lezer ons grif en voetstoots toe: De hooge gunste, die de Heere onze God ons in ons gezuiverd en vrijgemaakt kerkelijk leven schonk, heeft nog een hooger doel, dan om ons bij het altaar te doen genieten. Ook hierin zoekt God de Heere, in de eerste plaats, *zijn eigen eere*. En alleen indien dit heilig tribuut Gode wordt toegebracht, staat het betrouwen op de bestendiging zijner gunste onwrikbaar.

Hierbij nu geldt als regel: *Gij zijt het licht der wereld. Laat uw licht alzoo schijnen voor de menschen, dat ze uw goede werken zien mogen, en uwen Vader die in de hemelen is, verheerlijken.*

In dit aangrijpende woord ligt, klaar als dag, de roeping uitgesproken, om niet alleen binnen de wanden onzer kerken geestelijk bij het altaar te genieten, maar ook indruk te maken, en dan natuurlijk een heiligenden indruk, op de ons omgevende wereld. Iets waarbij uiteraard in de eerste plaats te denken is aan de wereld in ons eigen vaderland, onder ons eigen volk, in de stad of in het vlek onzer inwoning.

Die hooge en heilige roeping nu komen we te meer nabij naar gelang ge ontwaart dat er in de kerken Gods minder egoïstisch en geestelijk zich opsluiten in eigen kring heerscht, maar ook bemoeienis der belangstelling en der ontferming met de buitenwereld bestaat. Naar gelang ge bespeurt, dat er te meer drang is om zich aan de buitenwereld *in broederlijke aaneensluiting* te vertoonen. En naar gelang ge te meer bemerken moogt, dat verschillen binnenshuis met teederder zelf beschaming stil en wijselijk beslecht worden. Het ligt toch in den aard der zaak, dat een gescheurde spiegel geen dienst kan doen, om de wereld haar eigen beeld ter zelfontdekking voor te houden.

Omgekeerd dus blijkt het besef van die hooge en heilige roeping eenigszins verflauwd te zijn, indien het institutaire kerkelijke leven op alle beschikbare kracht beslag legt; de drang om zich als één aan de wereld te toonen afneemt; en de kleine verschillen de geesten binnenshuis zóó bezig houden en spannen, dat de machteloosheid om ze op te lossen juist door die spanning te grooter wordt.

Korter gezegd, het besef van die hooger en heiliger roeping leeft blijkbaar op, als de gloed die u tegenkomt uitstraalt van de *vlam der liefde*, maar ook dit besef zinkt blijkbaar in, als voor den gloed der *liefde*, hier en daar zekere gloed van den *hartstocht* opvlamt.

De „liefde Gods die in Christus Jezus, onzen Heere is", en waarvan noch dood noch leven ons scheiden kan, is iets zoo boven alle beschrijving heiligs en heerlijks, dat de kerken Gods moeten kwijnen, als ze van die heilige liefde niet de klare afstraling vertoonen. En zij, die als tolken en getuigen geroepen zijn, om de kerken Gods in haar verloop te leiden, rukken zichzelven den profetenmantel van de schouders, als ze niet in alles duidelijk toonen, het *eerst* en het *meest* door die „liefde Gods, die in Christus Jezus is," gedragen en gedrongen te worden.

Toch is het droeve feit niet weg te cijferen, dat bij ons allen, hoofd voor hoofd, ook ten deze, de zonde aan de deur van ons hart ligt, en dat we telkens weer, zonder dat één onzer zichzelven vrij kan pleiten, tot de smartelijke erkentenis gedrongen worden, hoe een heel ander motief onder ons de overhand kreeg.

Zoo was het in de dagen der Apostelen.
Zoo was het in de dagen der Reformatie.
Zoo is het ook nu.

„Wie zal ons verlossen van het lichaam der zonde en des doods?"

Dat bedroeft dan onszelven, dat bedroeft het Sion des Heeren, het bedroeft den Heiligen Geest.

En als we dan doen wat we *niet* willen, en wat ons beter ik wil, niet *doen*, dan komt de Heere weer tot ons, om voor ons zielsoog als in vlammend schrift de heilige roeping van zijn kerken in den dienst van zijn glorie te doen schitteren.

In dat weer indenken van onze roeping, naar breeder opvatting, school voor het gestoorde zenuwleven der kerken altoos *genezende* kracht.

Toetsing.

Onze redactie beloofde de critiek geoefend op „Band aan het Woord?" ten deele nader te toetsen, en dat geheel *objectief*. Iets waarmede we niet beweren, dat onze toetsing zich van onze subjectieve persoonlijkheid zal kunnen losmaken, maar dit, dat we het vraagstuk hoe eene Universiteit aan een vast beginsel te binden zij, geheel los beschouwen van de universitaire betrekking van onzen Hoofdredacteur.

Het vraagstuk, dat hier aan de orde is, bezit voor de toekomst zoo uitnemend gewicht, dat het niet *ernstig* genoeg kan overwogen worden, en dat het zaak is, bij de bespreking er van, zich zorgvuldig te wachten voor *vergissingen*, die zoo licht insluipen.

We beginnen daarom met den geachten schrijver van *Waarheid bovenal*, al aanstonds op zulk een begrijpelijke, maar niettemin uiterst bedenkelijke vergissing te wijzen.

In *Band aan het Woord* was beweerd, dat reeds aanstonds de formule: *op den grondslag der Heilige Schrift*, niet afdoende is omdat de openbaring Gods niet alleen in de Heilige Schrift, maar ook in de natuur enz. tot ons kwam. Korter gezegd, dat er is niet alleen een *bijzondere* maar ook een *algemeene* openbaring.

Dr. Kuyper schreef er dit van:

De eerste stap die nu te doen is, bestaat hierin dat we nader onderzoeken, hoe wij ons die vertolking van de gedachte Gods aan ons menschelijk bewustzijn hebben te denken. Wij noemen haar *woord van God*, maar beteekent dit nu uitsluitend het geschrevene of wilt ge het in begrippen en klanken geuite woord, of wel omvat deze uitdrukking ook de vertolking van Gods gedachte in verschijnselen en gebeurtenissen? En dan valt niet te loochenen, dat er een *woord van God* ook tot ons komt in wat God schiep of deed en nog doet. Reeds van elk ernstig man kan gezegd, dat zijn doen en laten door zijn streven, en dat streven door een leidende gedachte bezield wordt. En hoe zou dan God zelfbewust in persoonlijkheid bestaan, en handelen *zonder* gedachte? Er gaat van wat God doet en deed altoos *een sprake* uit. Er is een sprake Gods in de natuur, er spreekt zich een gedachte Gods uit in de historie, er is een woord van God in onze rede, er is een rede Gods in ons innerlijk Godsbewustzijn. Zoo leert het de Schrift, zoo leert het ons zelfbesef, zoo leert het de ervaring. En alzoo staat het vast, dat een iegelijk die God vreest, en zichzelven of zijn streven aan het woord van God bindt, al aanstonds heeft te rekenen met die alzijdige sprake Gods, die kort gezegd in de Natuur, of nader omschreven in natuur en historie, in rede en conscientie tot ons uitgaat. Zoo is het dan ook steeds door de Gereformeerde Kerken beleden: Art. 2 van onze Confessie zegt: „Wij kennen God door twee middelen, en dat wel (niet ten eerste uit de Schrift, maar) *ten eerste* door de schepping, onderhouding en regeering der geheele wereld, overmits die voor onze oogen is als een schoon boek, in hetwelk alle schepselen, groote en kleine, gelijk als letters zijn, die ons de onzienlijke dingen Gods te aanschouwen geven." Reeds hieruit blijkt dus, dat zonder meer te zeggen: „ik bind mij aan de Schrift", een hoogst onvolledige formule is, want dat we zelfs *beginnen* moeten met op dat heel andere woord, op de sprake van God in de Natuur te wijzen, iets wat er niet in ligt, als ik de formule kies: op den grondslag der H. Schrift, maar dat er wel in ligt, als ik de formule bezig: op den grondslag der Gereformeerde beginselen. Die beginselen toch houden juist dat allereerst verwijzen naar het „woord van God" in de Natuur als onmisbaar bestanddeel in.

Tegen deze conclusie nu komt de heer L. in verzet, en wel in dezer voege:

Hieromtrent bestaat eenstemmigheid, dat er is eene sprake Gods in de natuur; eene gedachte Gods in de historie; een rede Gods in ons innerlijk Godsbewustzijn.

Doch, zegt Dr. K., om die eenstemmigheid uit te drukken is het niet voldoende te zeggen: ik sta op den grondslag der H. Schrift, maar behoort men te zeggen: ik sta op den grondslag der Gereformeerde beginselen.

Is dat zoo?

Gesteld dat iemand, die zegt te staan op den grondslag der H. S., zich gerechtigd achtte Gods sprake in de historie te miskennen, moet men dan juist op den „grondslag der gereformeerde beginselen" staan, om hem met grond te kunnen tegenspreken? Zouden de Lutheranen en Anglicanen, zouden zelfs de „Hervormden" in Nederland niet staan op hetzelfde standpunt; ja, is niet wel eens van gereformeerde zijde den Lutheranen verweten, dat zij *te veel* gewicht hechtten aan de historie als openbaring van Gods voorzienigheid, en zijn de Anglicanen niet bekend om het groote gezag dat zij toekennen aan de traditie, die toch alleen op gezag kan bogen als men ze als openbaring van Gods wil in de historie beschouwt? Is de R. Katholieke Kerk, al behoeft zij van de historie als openbaring van Gods wil niet afzonderlijk gewag te maken, niet meer dan eenige andere Kerk gewoon zich op de historie te beroepen? Is daarentegen wel door eenige richting krasser dan door de Calvinistische gebroken met overlevering en historie, ten gevolge waarin dan ook in geen der oude Staten van Europa de sporen van de vroegere historische verhoudingen zóó zijn uitgewischt als in Nederland?

Welke vergissing beging nu wie zoo schreef?

De lezer van zijn boeksken kon ze zelfs niet gissen, maar een eenvoudige herinnering zal ze duidelijk maken.

Sprak Dr. K. te Middelburg in het *gemeen*, of in een *bijzonder* geval? Of wil men, was zijn conclusie abstract of concreet?

Hierover nu is geen tweeërlei oordeel mogelijk. Hij sprak op den landdag der Vrije Universiteit. Deze is eene Gereformeerde. Voor hem kon de vraag dus niet in abstracto zijn: Is een Universiteit in 't gemeen te binden aan de Heilige Schrift of aan breeder beginsel in het algemeen? — maar ze moest concreet alzoo staan: Aan de Heilige Schrift zonder meer, of aan de *Gereformeerde* beginselen?

Dat zoo op dien landdag, en in het daar gesproken woord, de concrete vraag stond, werd dan ook duidelijk door den redenaar uitgesproken.

Besprak ik dusver den „band aan het woord van God" in het gemeen, ik kom thans tot de nadere vraag hoe die band te leggen is, waar het geldt *eene Universiteit*. Ook bij den band aan het Woord vordert ge met eenvormigheid niet. Een kerk moet aan het woord gebonden liggen door haar belijdenis, gerugsteund door de tucht. Voor een philanthropische vereeniging kan desnoods de algemeene Schriftformule volstaan. Voor vereenigingen daarentegen, die met de diepere levensvragen in aanraking komen, gaat ge alleen veilig door u omtrent de H. Schrift, zoo formeel als materieel, confessioneel uit te spreken. Doch hoe komt de zaak nu te staan, als er sprake is van eene Universiteit, van eene Hooge School der Wetenschappen [1]).

Werd hier nu mede ontkend, dat de Lutherische of Roomsche belijders bij het stichten eener, Universiteit *hunne* beginselen ten grondslag moeten leggen? Natuurlijk niet. Er werd *concreet* uitgesproken, dat Gereformeerde belijders, zoomin als iemand, konden volstaan met de formule: Op den grondslag der Heilige Schrift, — maar dat zij als grondslag hadden te nemen de Gereformeerde beginselen, gelijk de Lutherschen en Roomschen hadden te kiezen de Lutherische en Roomsche beginselen.

Van de Anglicanen spreken we hier niet, evenals de geachte schrijver, afzonderlijk, overmits de kerk van Engeland een *Gereformeerde* belijdenis heeft, ook al wijkt ze op het stuk der kerk van onze belijdenis af. Voor het overige zal geen kenner der historie betwisten, dat de Anglicaansche belijdenis tot de Gereformeerde behoort.

Doch dit ter zijde latende, blijkt alzoo, dat Dr. K. het vraagstuk in concreto besprekende, pleitte „voor den grondslag der Gereformeerde beginselen," doch dat juist hieruit voortvloeide, dat de algemeene stelling die hieruit volgde deze was: Bij het stichten eener Universiteit hebben belijders der Christelijke religie, als grondslag voor zulk een stichting aan te nemen niet de Heilige Schrift zonder meer, maar dat beginsel hunner belijdenis, dat tevens hun belijdenis omtrent de openbaring Gods in de natuur uitspreekt.

Hiertegen geldt niet, dat Dr. K. dan toch de vraag stelde, hoe *een* Universiteit aan het Woord van God is te binden. Immers de klemtoon viel hier niet op *een* Universiteit, maar op een *Universiteit*, gelijk uit het volgend verloop van zijn rede duidelijk bleek. Men kan namelijk komen te staan voor de vraag: hoe ge een lagere, hoe ge een middelbare, hoe ge een hoogeschool, hoe ge een politieke groep, hoe ge een philanthropische vereeniging enz. aan het *Woord van God* hebt te binden. En de vraag was hier nu, hoe hebt ge als Gereformeerde belijders dat te doen, niet bij iets anders, maar bij een *Universiteit?*

Daarvoor nu, zoo werd beweerd, moet ge ook weten en uitspreken, hoe ge staat tegenover natuur, historie enz., en niet alleen hoe ge staat tegenover de Heilige Schrift, omdat het „woord van God" een breeder terrein bestrijkt, dan alleen de Heilige Schrift, en ook natuur, historie enz. omvat.

Zonder deze vergissing zou de geachte schrijver alzoo zijn eerste punt van critiek in de pen hebben gehouden.

Doch hij voegt er een tweede aan toe.

De Schrift zelve, zegt hij, en terecht wijst ons op die openbaring van God in natuur en historie. De formule: „Op den grondslag der Heilige Schrift," sluit alzoo het breeder veld in. En volgt er dan niet uit, dat uw breeder formule: „Op den grondslag der Gereformeerde, (Luthersche of Roomsche) beginselen" overbodig is.

Doch zichier zijn eigen woorden:

Maar er is meer.

Mij dunkt, dat wie staat op den grondslag der H. S., ook genoodzaakt is te belijden dat hij Gods openbaring in natuur en ons innerlijk bewustzijn erkent, vermits de Heilige Schrift zelve daarop gedurig wijst.

Waar het vaststaat, dat *alle* richtingen die de Schriften als openbaring Gods aanvaarden ook erkennen dat er eene sprake Gods is in de natuur, in de historie en in ons innerlijk Godsbewustzijn; en waar het telkens meer in het oog valt, dat het geloof in Gods openbaring in historie, natuur en Godsbewustzijn ten nauwste samenhangt met het gezag dat de christenen toekennen aan de openbaring Gods in de H. S., daar mag toch de vraag gedaan worden of het, om op de sprake Gods in de natuur, de historie en de rede te kunnen wijzen, het wel noodig is in plaats van de formule „op den grondslag der H. Schrift," als formule te kiezen „op den grondslag der Gereformeerde beginselen?"

Hier nu is geen vergissing, maar er schuilt een fout in de redeneering.

Ongetwijfeld, ook ons zijn geen Christelijke belijders bekend, die loochenen zouden, dat de Heilige Schrift ons ook op de natuur, de historie enz. wijst. Dat kan ook niemand loochenen. Het blijkt overduidelijk. En zelfs de niet-belijders geven dit feit toe.

Edoch, en hierop komt het aan: hoe bepalen ze de verhouding tusschen de openbaring in de Heilige Schrift en in de natuur enz.? En nu erkent de geachte schrijver zelf, dat zij deze verhouding op *zeer ongelijke* wijze bepalen. De Methodist verwaarloost de openbaring in de natuur en in de historie geheel en al. De Roomsche daarentegen hecht in de traditie aan de historie een *te* groot gewicht. De Luthersche neemt een halfslachtige positie. En de Calvinist, gelijk de geachte schrijver terecht er bij voegt, staat tegenover de historie critisch, en gaat er desvereischt critisch tegen te werk.

Dat doet er nu niet toe bij een philanthropische vereeniging. Maar heel anders komt de zaak te staan, zoo er sprake is van eene *Universiteit*. Deze stelt haar wetenschappelijk onderzoek in, niet alleen op theologisch, maar ook op natuurkundig, historisch, rechtskundig gebied enz. De eischen aan haar onderscheidenlijke faculteiten te stellen zullen altoos geheel verschillen, naar gelang de

---

1) Dit citaat komt ook wel bij den heer L. voor, maar bij het opzetten der casuspositie bleef het buiten consideratie.